

Een ander dagje Ameland

J.G. van der Heide

's Zomers komen veel mensen een dagje naar Ameland voor het strand of een wandeling in de natuur. De overstreek is maar 45 minuten per boot en deze gaat bijna elk uur. Dat een dagje Ameland ook totaal anders in kan worden gekleed is hieronder te lezen.

Fig. 1. Stukjes barnsteen uit de 'barnsteenveldjes op het Amelander strand. Foto John van Delft, RGD.

Vanaf de steiger van de veerboot loop je via het dorp Nes en de Strandweg naar de strandovergang Nes (ANWB-borden "strand Nes" volgen). Het kan ook met de FRAM-bus of een taxi of met een vlak bij de steiger te huren fiets. Als je boven op de strandovergang staat, liggen het strand en de zee voor je en links en rechts de in 1990 en deels in 1992 nieuw aangelegde duinenrij. Deze duinenrij bestaat uit opgespoten zand dat is aangevoerd vanuit de Noordzee. Dit was noodzakelijk doordat de stormen van de laatste jaren een geweldige aanslag hebben gepleegd op de bestaande duinen. Tussen de palen 11.5 en 17 werd een nieuwe duinenrij aange-

legd en tevens het strand opgehoogd. In dit opgespoten zand kan een aantal schelpsoorten worden gevonden met een fossiel uiterlijk. Deze schelpen zijn grijsblauw of bruin gekleurd en zijn geheel of gedeeltelijk gerekristaliseerd. De schelpen zijn over het algemeen goed geconserveerd en meestal in het geheel niet afgerold of versleten, wat er op wijst dat de schelpen ter plaatse van het punt waar het zand werd opgezogen hebben geleefd of in de onmiddellijke nabijheid hiervan. Vermoedelijk is een gedeelte van deze fossiele schelpen afkomstig uit het Eemien, de warmere tijd tussen de voorlaatste ijstijd, het Saalien en de laatste ijstijd, het Weichselien. Het Eemien

Tabel 1

Venerupis aurea senescens (grijze tapijtschelp)
Lucinella divaricata (dubbeltjeschelp),
Cerastoderma edule (kokkel)
Spisula subtruncata (halfgeknotte strandschelp). Deze is meestal donkerbruin of blauwgrijs verkleurd en vertoont ook vaak een opvallend patroon van donkere (ver)kleurbanden op een lichtere ondergrond.
Macoma baltica (nonnetje)
Spisula elliptica (ovale strandschelp)
Spisula solida (stevige strandschelp)
Bittium reticulatum (muiskeutel)
Venerupis aurea senescens
Hydrobia ulvae (wadslakje)
Ostrea edulis (platte oester)
Donax vittatus (zaagje)
Nassarius reticulatus (gevlochten fuikhoren)
Chamelea striatula (venusschelp). De laatste schelp kan in een opvallend mooie rood/zwarte kleur gevonden worden.
Dentalium vulgare (zwakgeribde olifantstand)
Aporrhais pespelecani (pelikaansvoet)
Trivea sp. (koffieboontje)
Oenopota turricula (trapgevel)
Retusa obtusa (oubliehoren)
Nucula nitidosa (driehoekige parelmoerneut)
Striarca lactea (melkwitte arkschelp)
Macoma calcarea (ovaal nonnetje)
Dosina exoleta (artemisschelp)
Mactra corralina (fossiele grote strandschelp)
Eulima glabra (grote glanshoorn)
Cylichna cylindracea (valse oublihorn)
Lucinoma borealis (noordse cirkelschelp)
Tridonta borealis (noordse astarte)

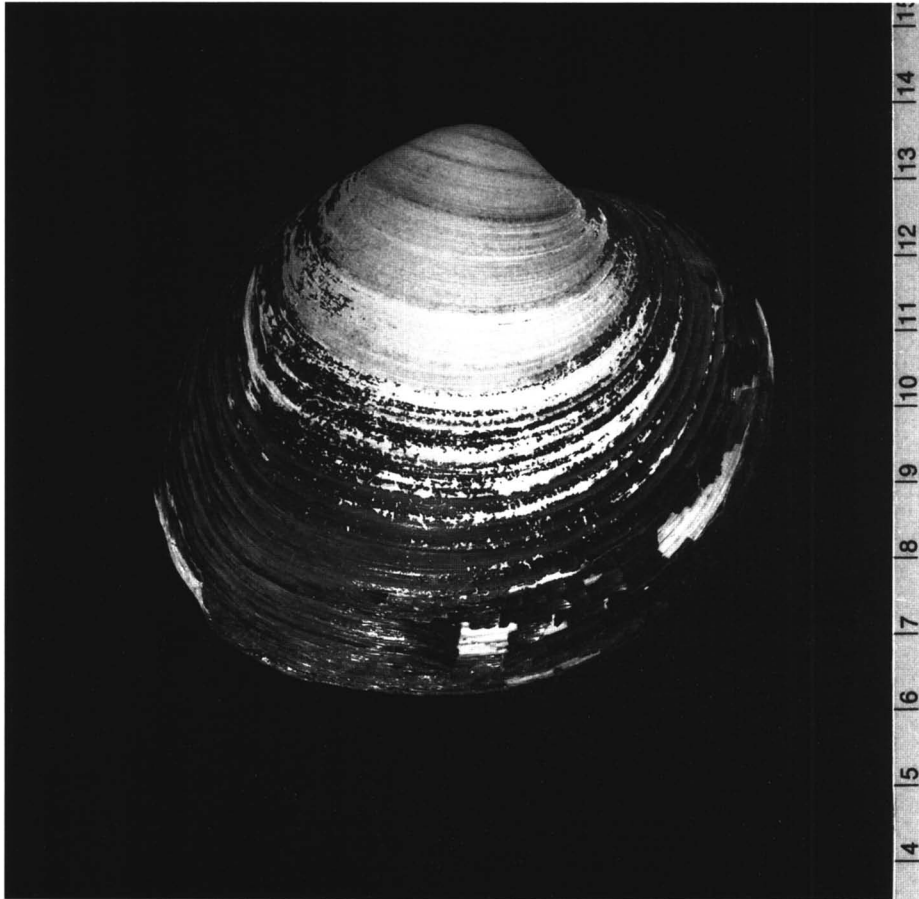

Fig. 2. Noordkromp (*Arctica islandica*). Foto John van Delft.

Fig. 3. Grijsze tapijtschelp (*Venerupis aurea senescens*). Foto John van Delft.

is genoemd naar het riviertje de Eem, in de provincie Utrecht. In de Eemzee was gedurende een deel het Eemien de gemiddelde temperatuur iets hoger dan nu, waardoor er schelpsoorten in voorkwamen, die we tegenwoordig in zuidelijker zeegebieden aantreffen. De typische Eemienfossielen zijn schelpsoorten die normaal hoogst zelden op het strand worden aangetroffen. In het zand van de opgespoten duinen kunnen ze, na enig zoek en/of zeefwerk, worden gevonden.

Bij de aangetroffen fossiele schelpen komen de soorten genoemd in tabel 1 voor.

Grote soortenrijkdom

Van al deze hierboven genoemde schelpensoorten worden ook vrij veel verse exemplaren op de opgespoten duinen en strand, aangetroffen.

Opvallend is het verder dat er bijvoorbeeld van *Bittium reticulatum* weinig exemplaren worden aangetroffen. Dit in tegenstelling tot het grote voorkomen op de opgespoten terreinen bij de stadsuitbreiding van Amsterdam in de jaren '50, die een grote oogst aan Eemienfossielen voor de schelpenverzamelaars opleverden. Dit opgespoten zand was afkomstig uit het Sloterveermeer. Op de opspuiting van Ameland is de soortenrijkdom wel erg groot.

De bij op Ameland aangetroffen veelvoorkomende soorten, vertonen een grote overeenkomst met de aangetroffen schelpensoorten uit het Eemien van Het Hunzedal in Groningen. J.F. Steenhuis heeft hier in de jaren '40 onderzoek naar verricht en plaatste de Eemienafzettingen van het Hunzedal in het Laat-Eemien.

Barnsteen

Na te zijn uitgezocht bij de opgespoten duinen (de duinen zelf mogen niet betreden worden, dus moet onderaan de glooiing of bij een strandopgang worden gezocht), kan een wandeling langs het strand worden gemaakt en hier kan met een beetje geluk tussen de hoog- en laagwaterlijn, barnsteen worden gevonden. Er moet dan goed op veldjes met zwarte houtbrokjes en bruinkoolgruis worden gelet. Hierin is af en toe een klein klompje (meestal splintertje) barnsteen te vinden. Hoe groter de houtbrokjes, hoe groter de kans is grotere stukken barnsteen aan te treffen.

Op Ameland wordt veel naar barnsteen gezocht, zodat de spoeling erg dun is. Met veel geluk vind je een brok zo dik als een gebalde vuist.

Op de ontstaanswijze van barnsteen wordt hier verder niet ingegaan. Wel op de vondstomstandigheden op het Amelander strand.

Barnsteen wordt vooral in de herfst- en wintermaanden gevonden. In de zomermaanden is de kans erg klein grotere brokjes aan te treffen.

Als er na een Noorder- of Noordwesterstorm, een periode met zuidoostelijke winden aanbreekt, dan is de kans groot dat er barnsteen aanspoelt.

Twee opvallende verschillen tussen Oostzee- en (Nederlandse/Noord-Duitse?) barnsteen zijn de al eerder genoemde combinatie barnsteen - houtresten/bruinkoolgruis. Verder is er een groot verschil in het aantreffen van insluitingen in de barnsteen. Op de Oostzeekusten en in Polen en Rusland wordt regelmatig barnsteen gevonden met insluitingen van o.a. insecten. Dit blijkt bij barnsteen gevonden op Ameland en ook Schiermonnikoog, een grote zeldzaamheid te zijn. In mijn collectie heb ik geen enkel stuk met een insluiting van een insect. Ook is mij van andere verzamelaars op Ameland, geen barnsteen bekend met insluitingen van insecten. Wel zijn er twee stukken barnsteen in mijn collectie, met insluiting van stof en houtresten.

Barnsteen komt voor in vele kleuren. Dit varieert van geel/wit, geel, oranje, dieprood tot nagenoeg zwart. Het meest wordt echter barnsteen dat geel/bruin van kleur is, gevonden.

Mocht je een fiets hebben gehuurd en je hebt nog enige uren over voor de laatste boot vertrekt om 18.30 uur, dan kun je nog naar Ballum fietsen en daar op het strand ten westen van de strandopgang Ballum gaan zoeken naar zeldzame fossiele- en recente schelpen, zie tabel 2.

Deze beide laatste schelpensoorten zijn vaak mooi blauwgrijs, tot zwart van kleur.

(het is vanaf de strandopgang Ballum een klein uurtje fietsen naar de veerboot).

De schelpen uit tabel 2 zijn ook te vin-

Fig. 4. Noordhoorn (*Neptunea antiqua*). Foto John van Delft.

Tabel 2

Artica islandica (noordkromp)
Acanthocardia echinata (gedoornde hartschelp)
Acanthocardia tuberculata (geknobbelde hartschelp)
Colus gracilis (slanke noordhoren)
Neptunea antiqua (noordhoren)
Aequipecten opercularis (wijde mantel)
Chlamys varia (bonte mantel).

den op de oostpunt van het eiland. Om daar te gaan zoeken, moet er wel een hele dag voor worden uitgetrokken.

Voor juiste informatie over vertrektijden van de veerdienst kan men terecht bij rederij Wagenborg, tel.: 0519-546111).

Adres van de auteur:
Reeweg 19
9163 GT Nes/Ameland

Gebruikte literatuur:

- Boer, T.W. de en R.H. de Bruyne, 1991. Schelpen van de Friese Waddeneilanden. Fryske Akademy - Leeuwarden.
- Boer, T.W. de, 1991. Schelpen uit de zandopspuiting van Ameland. Het Zeepaard, 51: 65-69.
- Info-bulletin's van Rijkswaterstaat.
- Rudat, K., 1985. Bernstein, Ein schatz an unseren Küsten. Husum Verlag - Husum.
- Waterbolk, H.J. en H.T. Waterbolk, 1992. Barnsteen in het Waddengebied. Waddenbulletin, 92: 70-77.
- Spaink, G., 1958. De Nederlandse Eemlagen. Wetenschappelijke Mededelingen van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, no. 29.
- Steenhuis, J.F., 1941. Het verloop van de kustlijn in Groningen. Jaarverslag Geologische Stichting, 1941: 65.